

УДК 81'234

Кузнецова Ю.І.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ДО ПИТАННЯ ПРО ЧАСТОТНІСТЬ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ СУФІКСАЛЬНИХ ФОРМАНТІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. У даній статті проаналізований ступінь частотності та продуктивності суфіксальних формантів, які використовуються для утворення дериватів терміносистеми будівництва французької мови. Сформований інвентар суфіксів, якими користується термінологія будівництва. Виявлено, що частотність і продуктивність суфіксальних формантів неоднакова. Найчастотнішими є субстантивні суфікси. Найпродуктивнішими суфіксами є субстантивні та суфіксальний флексоїд -er. Частотність і продуктивність окремих суфіксальних формантів різняться.

Ключові слова: будівельна термінологія, термін, дериваційний процес, суфіксація, суфіксальний формант, частотність, продуктивність, похідне слово.

Kuznetsova Yu.I.

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

TO THE PROBLEM OF FREQUENCY AND PRODUCTIVITY OF SOME SUFFIXAL FORMANTS OF FRENCH CIVIL ENGINEERING TERMINOLOGY

Summary. This article analyzes the degree of frequency and productivity of suffixes that are used to form derivatives of the French civil engineering terminology. The inventory of suffixes, which the French civil terminology uses, was created. It was found that the frequency and productivity of suffixal formants are not the

same. The most frequent are substantive suffixes. The most productive suffixes are also the substantive ones and the verbal formant -er.

Keywords: civil engineering terminology, term, derivation process, suffixation, suffixal formant, frequency, productivity, derivative word.

Постановка проблеми. Окремі проблеми термінової процесів у будівельній термінології привертала увагу вітчизняних славістів і германістів, але не розглядалися в якості самостійного дослідження в українській романістиці. Лише частково БТ вивчається в межах аналізу словотвірних процесів у французькій загальній науково-технічній термінології в дисертації Г.А. Александрової [1].

Слід зазначити, що теоретичні дослідження дериваційних процесів мають і суто практичне значення, оскільки тісно пов'язані з методичними проблемами оптимізації та інтенсифікації навчання іноземній мови майбутніх фахівців. В нашому випадку йдеться про спеціалістів у галузі будівництва та архітектури. Засвоєння регулярних словотвірних конструкцій та знання як словотвірних значень і словотвірних моделей в цілому, так і окремих формантів приводить до формування у студентів навичок розуміння змісту похідних одиниць за лексичним значенням основ та семантико-граматичним значенням словотвірних формантів. Це сприяє розширенню лексичного запасу майбутніх спеціалістів і озброює їх необхідними навичками для читання, розуміння та перекладу текстів зі спеціальності. В світлі цього важливим уявляється знання найпродуктивніших дериваційних процесів у сфері французької будівельної термінології (БТ).

Утворення похідних за допомогою суфіксів є найбільш продуктивним із засобів афіксальної деривації у сучасній французькій БТ. У проаналізованому корпусі будівельних термінів, який складається з 4500 ЛО суфіксальні деривати становлять 1154 ЛО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дериваційні процеси у французькій мові, і суфіксація зокрема, здавна є предметом ретельного вивчення. Досить ґрунтовно вони були проаналізовані в роботах таких зарубіжних філологів, як Ш. Баллі, А. Дарместетер, Ж. Дюбуа, П. Жільбер, Л. Гільбер, Г. Марчанд, Ж. Марузо, Е. Пішон, О. Соважо та ін. [2; 10; 12; 16, с. 17; 18; 21; 22].

Однак у французькому мовознавстві ХХ сторіччя думка про високу продуктивність та активність суфіксальних СМ не є односпайною. Так, Ш. Баллі відзначав послаблення та обмеження ролі деривації у сучасній французькій мові, А. Доза висловлював думку про бідність суфіксальної деривації, пояснюючи це тим, що подібний засіб не відповідає аналітичним тенденціям французької мови [3]. Прихильниками цієї точки зору є також Ж. Марузо, А. Митран [18, с. 19], що вивчали суфіксальну деривацію на базі розмовного шару лексики.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте такі вчені, як Степанов Ю.С., Цибова І.А., Дюбуа Ж., Жоржен П, Голді А., які спиралися у своїх дослідженнях на мову реклами, преси, публіцистики, на термінологічну лексику, є представниками протилежної точки зору і стверджують цілковиту життєздатність суфіксації [8; 9; 12; 13; 15].

Більше того, за даними І.М. Думбровяну, французька мова посідає 4 е місце за індексом афіксації серед романських мов (після іспанської, італійської, португальської) в ієрархії лінійних афіксальних способів утворення нових слів [4, с. 18]. Значний внесок суфіксальної деривації в сфері утворення спеціального терміна зазначають українські романісти В.Г. Міщенко, В.Т. Нагайчук [6, с. 7].

Формулювання цілей статті. Головною метою даної статті є виявлення ступеня продуктивності та частотності суфіксів, задіяних в утворенні похідних французьких будівельних термінів. Для цього нами був визначений інвентар суфіксальних формантів, які вичленовуються в структурі термінів-дериватів. При встановленні структури похідних термінів були використані такі методи дослідження, як метод словотвірного аналізу (в якості основного) та метод безпосередніх складників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, встановлення формальної структури дериватів передбачає вичленення елементарних одиниць синхронної системи словотвору – твірної основи і дериваційного суфікса.

За даними французьких лінгвістів, у французькому словотворі існує досить значний різноманітний за походженням арсенал суфіксальних формантів. Так, А. Митран зазначає наявність суфіксів латинського походження (-eau, -er, -esse, âtre та ін.); запозичених в більш пізні часи з латини ((-a)teur/trice, -tion), з грецької (-isme), італійської (-esque, -asque), провансальської (-ade), англійської (-ing), арго, діалектів та утворень із вже існуючих суфіксів (-auté, -terie, -iser, -onner і т.д.) [19]. Всього, за даними словника Petit Larousse illustre існує 155 суфіксів [20]. Dictionnaire du français vivant [11] в якості основних вказує 99 суфіксів. Французька БТ використовує дещо меншу кількість в утворенні похідних термінів. Її суфіксальний інвентар містить 46 суфіксів. Ступінь їх продуктивності неоднаковий.

Найвищу частотність виявляють субстантивні суфікси (38 формантів), оскільки в БТ різниця в пропорції між іменниками та іншими частинами мови сильно посунута на користь перших. Частотність і продуктивність окремих суфіксальних формантів різняться. Наприклад, формант -age формально вичленовується в 191 ЛО, -eur – в 57, -ure (-ature) – в 51, -ier (-ière) – в 31, -ée – в 30, -eau – в 16, що становить його частотність. Підрахунок же продуктивності вівся на базі задіяності в процесі деривації словотвірних основ, які вичленовуються у французькій мові. Продуктивність суфіксу -age – 190 утворень, -eur – 55, -ure (-ature) – 46, -ier (-ière) – 29, -ion – 27, -ée – 29, -eau – 7.

Різниця між частотністю та продуктивністю даних формантів (-age – 1, -eur – 2, -ure (-ature) – 5, -ion – 4, -ée – 1, -eau – 11) з'являється за рахунок наявності термінів із зв'язаними основами або суплетивами: ouvrage, facteur, rupture, évier, atelier, grenier, alluvion, travée, réseau, poteau, claveau та ін.

Дані про продуктивність суфіксальних формантів демонструють, що за допомогою субстантивних суфіксів утворено 860 дериватів (74,5%) від загальної кількості похідних за суфіксацією. Друге місце належить дієслівним суфіксальним флексоїдам (-er, -ir, -iser, -ifier) – 193 похідних (16,7%). Третє місце посідають ад'єктивні суфікси – 101 похідна ЛО (8,8%).

Серед субстантивних найактивнішими виявили себе 10 суфіксів:

-age – 190 похідних (*perçage, décalage, jalonnage*);

-(e)ment – 120 похідних (*taillement, foncement*);

-eur (-euse) та їх латинський варіант -(a)teur/-(a)trice – 100 похідних (*broyeur, coudeuse, remorquer, isolateur*);

-ité (-eté) -té – 64 похідних (*humidité, verticalité, internité*);

-ation (-ition) – 55 похідних (*articulation, démolition, limitation, fabrication*);

-ure (-ature) – 46 похідних (*épaufure, ossature, rouillure, clôture*);

-et (-ette) – 36 похідних (*plaque, curette, auget*);

-ier (-ière) – 29 похідних (*terassier, gouttière, laitier*);

-ion – 27 похідних (*pression, suspension, flexion*);

-ée – 26 похідних (*durée, allée, croisée*).

До субстантивних суфіксів відносимо також суфіксоїди, які в нашому матеріалі представлені формантами -mètre, -métrie, -logie. Вони поєднуються з автономними французькими основами, переважно наукового походження: *dynamomètre, granulométrie, technologie, pénétromètre*. Суфіксоїдна деривація не виявила себе продуктивною в БТ. Загальна кількість похідних становить лише 7 ЛО.

Серед дієслівних дериватів найвища продуктивність притаманна флексоїду -er – 163 похідних (*ancrer, zinguer, cuire, cimenter*), набагато нижча -iser/-ifier – 16 похідних (відповідно 11 і 5).

За ступенем продуктивності ад'єктивних суфіксів перше місце належить форманту -eur (-euse) – 32 похідних (*marneux, gréseux, sédimenteux*), далі йдуть -able (-ible, -uble) – 17 похідних (*soudable, habitable, déplaçable*); -ique – 15 похідних (*sphérique, conique*); -if (-ive) – 11 похідних (*abrasif, gélif, corrosif*).

Підрахунок продуктивності окремих суфіксів був проведений виключно в похідних термінах.

Деякі автори вважають форманти -isation та -ification варіантами основного суфікса -ation [5; 12; 19]. Ми відокремлюємо ці форманти в якості самостійних, спираючись на наявність словотвірного значення, специфічного для суфіксів -isation, -ification і відсутнього у -ation: -isation, -ification, позначають не просто дію або її результат, а перетворення у те, на що вказує мотивуюча твірна основа: *vitriifier* ®

Завдяки наявності цього словотвірного значення ми відокремлюємо також дієслівні суфіксальні флексоїди -ifier, -iser, які мають фактивне значення.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи. Як бачимо, продуктивність суфіксальних формантів неоднакова. Найпродуктивнішими суфіксами є субстантивні (особливо -age, -(e)ment, -eur/-euse, -ateur/-atrice, -ation(-ition) та суфіксальний флексоїд -er, що пов'язано з частиним наповненістю корпусу французької будівельної лексики. За цим критерієм безсумнівними лідерами серед будівельних термінів-дериватів є іменники і прикметники.

Цікавим і перспективним напрямком подальших розвідок у сучасних дериваційних тенденціях спеціальної французької термінології може стати вивчення не лише продуктивності та частотності, але й словотвірної активності суфіксальних формантів, тобто участі в утворенні нових термінологічних дериватів на сучасному етапі розвитку французької БТ.

Список літератури:

1. Александрова Г.А. Словообразовательные процессы в научно-технической терминологии (На матер. фр. яз.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Київ, 1975. 25 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка: на фр. яз. Москва : Изд-во иностр. лит., 1955. 416 с.
3. Доза А. История французского языка. Москва : Иноиздат, 1956. 471 с.
4. Думбрэвяну И.М. Словообразовательные процессы и тенденции в романской именной системе : автореф. дис. ... докт. филолог. наук : 10.02.05. Київ, 1988. 32 с.
5. Комарев Д.В. Суффиксальное образование отглагольных форм в современном французском языке : пособие по французской лексикологии. Москва : Высш. шк., 1970. С. 87–116.
6. Мищенко В.Г. Суффиксальная деривация терминологических имен существительных в современном французском языке (На материале терминологии физики и смежных с ней наук): автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Київ, 1977. 24 с.
7. Нагайчук В.Т. Типы структурно-семантических связей суффиксальных образований в хирургической терминологии (На матер. франц. яз.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Київ, 1978. 17с.
8. Степанов Ю.С. Структура французского языка. Морфология, словообразование, основы синтаксиса в норме французской речи. Москва : Высш. шк., 1965. 182 с.
9. Цыбова И.А. Определите значение слова : пособие по словообразованию во французском языке. Москва : Междунар. отношения, 1981. 104 с.
10. Darmesteter A. De la creation actuelle des most nouveaux dans la langue francaise et des lois qui la regissent. P., 1877. 307 p.
11. Dictionnaire du francais vivant / M. Daveau, M. Cohen, M. Lallemand. Paris : Bordas, 1983. 1346 p.
12. Dubois J. Etude sur la derivation suffixale en francais moderne et contemporain: Essai d'interpretation des mouvements observes dans le domaine de la morphologie des mots construits. P. : Larousse, 1962. XI. 118 p.
13. Georgin R. Stop aux derives!: *Vie et langage*. P., 1966. № 168. P. 174.
14. Gilbert P. Le francais de demain (la suffixation): *Le francais dans le monde*. P., 1973. № 95 (mars). P. 54–56.
15. Goldis A. Modification de vocabulaire du francais: *Revue de linguistique*. VII – 2. P., 1962. P. 382.
16. Guilbert L. La creativite lexicale. P., 1975. 285 p.
17. Marchand H. Esquisse d'une description des principales alternances derivatives dans le francais d'aujourd'hui: *Studia Linguistica*. Vol. 5. № 12. 1955. P. 95–112.

18. Marouzeau J. Notre langue. P. : Libr. Delagrave, 1955. 280 p.
19. Mitterand H. Les mots français. Paris : Presse Universitaire de France, 1976. 128 p.
20. Petit Larousse illustre. Paris : ed Libr. Larousse, 1979. 2016 p.
21. Pichon E. L'enrichissement lexical dans le français moderne: *Le Français moderne*. № 3. 1935. P. 209–222.
22. Sauvageot Au. Portrait du vocabulaire français. Paris : Libr. Larousse, 1964. 288 p.